

СОЦІОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ РАНИХ СТАТЕВИХ ВЗАЄМИН ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

THE SOCIOLOGICAL AND LEGAL ASPECT OF THE PROBLEM OF EARLY SEXUAL RELATIONS OF ADOLESCENTS IN WAR CONDITIONS

Метою наукової роботи є соціолого-правовий аналіз проблеми раннього статевого життя серед підлітків в Україні в умовах сучасних соціальних трансформацій і загроз, спричинених військовою агресією. Проаналізовано статистику кримінальних правопорушень за ст. 155 КК України, що засвідчує наявність тривожних тенденцій: вагітність неповнолітніх, маніпуляції з боку дівчат чи їхніх батьків з метою тиску на обвинувачених, а також випадки так званих «компенсованих знайомств». Особливу увагу приділено недостатньому рівню сексуальної освіти, соціальній вразливості, медіа й соціальним мережам як чинникам, що формують поведінку підлітків. Показано, що більшість експертів (медиків, психологів, юристів, педагогів) вважають початок зацікавленості підлітків темою сексуальних стосунків у віці 10–12 років, а початок реального статевого життя – у 14–15 років.

У роботі презентовано результати аналізу доступних до перегляду судових рішень, пов'язаних з випадками раннього статевого життя чи примусу до нього. Подано результати експертного опитування (гінеколог/венеролог, психолог, соціальний педагог, працівник ювенальної превенції/слідчий, батьки підлітків – усього 25 осіб) у місті Кривий Ріг (термін проведення – з 14.03.2025 по 02.04.2025) щодо їхнього ставлення до проблеми ранніх статевиx взаємин підлітків і шляхів запобігання їх негативним наслідкам. У результаті з'ясовано, що 92% експертів указують на початок сексуального життя до 17 років. Обґрунтовано необхідність упровадження комплексної сексуальної освіти, створення консультаційних центрів у школах, формування безпечного простору для діалогу між батьками й підлітками. Запропоновано міждисциплінарний підхід до регулювання проблеми, який включає освітні, соціальні та правові аспекти.

Ключові слова: раннє статеве життя, неповнолітні, сексуальна освіта, кримінальна відповідальність, маніпуляції, вагітність, профілактика.

The purpose of this research paper is to provide a sociological and legal analysis of the early sexual life of adolescents in Ukraine in the context of current social changes and threats caused by military aggression. The author analyzes criminal statistics under Article 155 of the Criminal Code of Ukraine, revealing disturbing trends: underage pregnancy, manipulation by parents to influence legal consequences, and cases of "compensated visits". Key contributing factors include insufficient sexuality education, social vulnerability of adolescents, and the influence of the media and social networks.

Experts (doctors, psychologists, lawyers, educators) note that interest in sexual relations begins at ages 10–12, with actual sexual activity starting around 14–15. The paper includes an analysis of court rulings related to early sexual activity and coercion, as well as results from an expert survey conducted in Kyyvyi Rih between March 14 and April 2, 2025. The survey involved 25 participants, including a gynecologist, psychologist, social pedagogue, juvenile prevention officer, and parents of adolescents. Findings show that 92% of experts believe sexual activity begins before age 17. The study justifies the urgent need to implement comprehensive sexuality education, establish school-based counseling centers, and create a safe space for open dialogue between parents and adolescents. An interdisciplinary approach is proposed, integrating educational, social, and legal components to effectively address this pressing issue.

Key words: early sexual activity, minors, sexual education, criminal liability, manipulation, pregnancy, prevention.

УДК [349.3:613.88-063.6]:355.01
DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.75.1.13>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Смаглюк О.А.

аспірантка кафедри соціології та масових комунікацій
Криворізький державний педагогічний університет

Сучасне українське суспільство перебуває в стані глибоких трансформацій, зумовлених як внутрішніми соціально-економічними факторами, так і зовнішніми викликами, зокрема війною, зростанням інформаційного тиску й ослабленням інститутів виховання. На цьому тлі українська молодь, особливо підлітки, виявляється надзвичайно вразливою соціальною групою. Однією з найгостріших проблем, що постала у сфері підліткового розвитку, є ранній початок статевого життя, що супроводжується низкою негативних фізичних, психологічних, правових і соціальних наслідків.

Попри зростання актуальності проблеми, питання сексуального виховання досі залишається недостатньо висвітленим в українському публічному дискурсі, часто стигматизованим, табу-йованим, що лише посилює ризики для підлітків. Водночас наявність реальних правових кейсів,

офіційної статистики, зокрема даних Офісу Генерального прокурора України, а також опитувань фахівців підтверджує, що дослідження ранніх сексуальних зв'язків має комплексний міждисциплінарний характер і потребує глибокого аналізу як із соціологічної, так і з правової перспективи.

Варто окремо виділити феномени маніпулятивного використання сексуальних стосунків, сексуалізованого контенту в медіа, комерціалізації цноти, а також продажу «позитивних тестів на вагітність», що є ознаками не лише моральної кризи, а й юридичної неурегульованості. Така ситуація вимагає як перегляду підходів до статевої освіти, так й удосконалення законодавчої бази та судової практики.

Таким чином, актуалізується потреба соціолого-правового аналізу причин, форм прояву, наслідків і можливих шляхів профілактики раннього статевого життя серед українських підлітків.

Різні аспекти статевого виховання та просвіти підлітків і молоді були предметом досліджень як українських, так і зарубіжних науковців, серед яких – М. Бабік, О. Бялик, Т. Говорун, Е. Жигульова, У. Зілерт, Л. Кравченко, О. Онипченко, Є. Перський, О. Шарган та інші. Психосексуальні особливості розвитку підлітків розглядалися в працях С.Дж. Бредлі, Б. Ворніка, М. Дубовик, Г. Сонника, Д. Хартмана, К.Дж. Цукера й інших. У межах кримінального права питання статевої зрілості аналізували такі дослідники, як Г. Мартинишин, О. Дудоров, Л. Дорош, Я. Яковлев, Б. Бліндер та інші. Попри значну кількість праць, присвячених психосексуальному розвитку дітей і підлітків, усе ще відчувається нестача комплексних досліджень, що висвітлюють вплив соціально-політичних, економічних, культурних та інших факторів на формування дитячої та підліткової сексуальності, зокрема, в умовах російсько-української війни і, як наслідок, трансформації інституту сім'ї. Окремі чинники, які визначають психофізичний розвиток і рівень правової обізнаності сучасної української молоді, залишаються мало вивченими, як і довготривалі наслідки цих впливів для сексуальної поведінки.

Отже, метою наукової роботи є соціолого-правовий аналіз проблеми раннього статевого життя українських підлітків з урахуванням сучасного стану правозастосування, соціальних чинників, експертних оцінок і практичних кейсів, а також формування пропозицій щодо вдосконалення системи сексуального виховання, профілактики ризикованої поведінки серед молоді й захисту прав дітей у контексті гендерної безпеки та соціального добробуту, зокрема, в умовах воєнного стану.

Сучасна українська молодь зростає в умовах глибоких суспільних трансформацій, зумовлених не лише технологічним прогресом і глобалізаційними процесами, а й викликами, пов'язаними з воєнними діями, соціальною нестабільністю й послабленням інститутів виховання. Одним із найгостріших викликів у цьому контексті залишається проблема раннього статевого життя підлітків, яка має комплексний характер і потребує міждисциплінарного підходу. Ранній сексуальний дебют часто супроводжується низкою негативних наслідків: небажаною вагітністю, захворюваннями, що передаються статевим шляхом, порушеннями психосоціального розвитку, а інколи втягненням у кримінальні або маніпулятивні практики.

Попри важливість проблеми, в українському суспільстві тема сексуальної освіти залишається недостатньо розкритою й часто табуованою, що лише посилює ризики для підлітків. Особливої уваги потребує аналіз реальних правових кейсів, у яких неповнолітні виступають як об'єкти чи суб'єкти сексуальних стосунків. У цьому контексті цінною є офіційна статистика й практичні приклади [5].

На особливу увагу заслуговує статистика офісу Генерального прокурора України щодо кількості

кримінальних правопорушень, пов'язаних з гендерно-зумовленим насильством в Україні під час військової агресії. Так, за 2024 рік зареєстровано 122 кримінальні правопорушення за ознаками ст. 155 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку». 49 кримінальних правопорушень скеровано до суду на підставі пп. 2, 3 ч. 2 ст. 283 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України, з них 46 кримінальних правопорушень закрито на підставі пп. 1, 2, 4-1, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України [9]. З огляду на те, що більшість судових справ розглядається в закритому судовому засіданні відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень», ми проаналізували доступні до перегляду судові рішення, у яких можна відстежити таку динаміку:

1) у випадках, коли особа, що не досягла шістнадцятирічного віку, завагітніла, а обвинувачений відмовляється вступати з нею в шлюб, дівчата або їхні батьки іноді звертаються до органів досудового розслідування з метою створення тиску або отримання матеріальної вигоди;

2) неповнолітні, які свідомо ініціюють інтимні стосунки з фінансово забезпеченими молодими людьми, переслідуючи особисту вигоду;

3) група дівчат, які через брак сексуальної освіти й відповідної поінформованості вступають у статеві стосунки до досягнення шістнадцятирічного віку.

Тому саме соціолого-правовий аналіз дає змогу глибше зрозуміти не лише юридичні норми, а й соціальні чинники, що впливають на виникнення ранніх статевих зв'язків, а також шляхи профілактики й регулювання цих явищ.

Для більш детального аналізу розглянемо практичний складник по кожній з категорії з урахуванням як і соціальних факторів впливу, так і незалежної думки експертів:

Відповідно до ст. 51 Конституції України [3], шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Згідно зі ст. 23 Сімейного кодексу України [8], за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, суд може надати їй право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

Є маніпулятивна динаміка випадків, коли неповнолітні дівчата, які не досягли 16-річного віку, після настання вагітності або за ініціативою своїх батьків звертаються до правоохоронних органів не лише з метою правового захисту, а й для здійснення психологічного чи юридичного тиску на передбачуваного батька дитини. У таких ситуаціях заява до органів досудового розслідування часто використовується як засіб впливу: або щоб змусити чоловіка укласти шлюб, або задля отримання фінансових чи інших вигод.

Подібні дії можуть розглядатися як зловживання правом, тобто використання правових інструментів не за їх призначенням, а для досягнення особистих або корисливих цілей. Особливо

проблемними є випадки, коли неповнолітня чи її батьки погрожують притягненням до кримінальної відповідальності, якщо особа не погодиться на шлюб чи матеріальну компенсацію. Це може набувати ознак примусу до шлюбу, що передбачений ст. 151-2 КК України [4].

Судові та слідчі органи опиняються в складному становищі: з одного боку, необхідно гарантувати права дитини (вагітної неповнолітньої), з іншого – запобігти використанню правового механізму як інструменту шантажу. Нині в українській судовій практиці відсутні прецеденти, де б вагітність неповнолітньої була визнана способом маніпуляції або тиску, що свідчить про складність виявлення й доведення таких фактів. Аналіз статистики показав, що в реєстрі судових рішень відсутні кримінальні правопорушення, передбачені ст. 151-2 КК України [4].

З огляду на соціальну вразливість багатьох сімей, а також специфіку підліткового віку, постає потреба в глибшому міждисциплінарному аналізі таких випадків – із залученням юристів, психологів, соціологів і представників сфери охорони дитинства. Це дасть змогу сформулювати більш чіткі критерії оцінювання добросовісності дій усіх сторін і запобігти порушенню як прав дитини, так і прав інших учасників конфлікту.

Компенсовані знайомства – це форма інтиму з фінансово спроможними особами за подарунки чи гроші, в Україні це часто асоціюється зі статусом і матеріальною винагородою, а не з формальною секс-роботою. У цю категорію, на жаль, входять і неповнолітні дівчата, у тому числі ті, які практикують «продаж цноти».

Аналізуючи реальні випадки, що трапилися у світі, можна побачити тривожну тенденцію комерціалізації жіночої цноти, яка часто стає предметом торгу під впливом соціальних, економічних чи психологічних чинників. Так, у Колумбії 45-річна жінка продала цноту двох своїх 12-річних доньок, що є не лише морально неприйнятним, а й кримінальним злочином [6].

Інший приклад: 18-річна модель нижньої білизни вирішила продати свою цноту за 2 184 000 доларів, обґрунтовуючи це прагненням допомогти батькам уникнути безпритульності [7].

Схожий випадок стався й в Україні: 19-річна дівчина виставила на аукціон свою цноту зі стартовою ціною в 50 000 євро. У заяві вона зазначила, що «почувається, як птаха в клітці» і хоче «відчувати свободу та щастя», а отримані кошти планує використати на навчання за кордоном і купівлю будинку біля моря [10].

Ці історії – не просто сенсаційні заголовки. Вони відображають складні проблеми: від економічної уразливості й соціального тиску до глибшої потреби в самореалізації та контролі над власним тілом і життям. У багатьох випадках межа між добровільним вибором і вимушеним рішенням надзвичайно тонка.

Також варто звернути увагу на те, що серед підлітків до 16 років зростає популярність інтернет-ма-

газинів, де можна придбати тести на вагітність з позитивним результатом на вагітність (наприклад, платформа olx містить публікацію від 12 липня 2025 року, ціна позитивного тесту – 150 грн, кількість переглядів – 50). Журналісти ТСН вирішили перевірити ситуацію особисто й придбали позитивний тест в однієї з дівчат. Вона запевнила, що результат справжній і зроблений кілька днів тому. Зізналася, що продає вперше, оскільки терміново потребує грошей. Дівчина перебуває на ранньому терміні вагітності, не перебуває в шлюбі, а її партнер про це ще не знає. Придбаний тест журналісти показали досвідченому акушеру-гінекологу А. Карнацькій, яка була вкрай здивована, оскільки за понад 40 років практики вона з таким не стикалася. Лікар попередила, що результат тесту, якому більше ніж 10 хвилин, може бути недостовірним. Лікар порадила чоловікам, які мають сумніви, просити партнерок проходити тест у їхній присутності. Психолог у коментарі зазначила, що подібні дії характерні для дівчат із низькою самооцінкою, які сумніваються, що їх можуть щиро покохати без подібних маніпуляцій. Часто такі тести використовуються й для маніпуляцій, наприклад, щоб вплинути на стосунки з хлопцем або отримати від нього матеріальну вигоду [2].

Група дівчат, які через брак сексуальної освіти й відповідної поінформованості вступають у статеві стосунки до досягнення шістнадцятирічного віку, опиняється в зоні особливого ризику як для фізичного, так і для психосоціального здоров'я [1]. Щоб глибше зрозуміти причини, наслідки й потенційні шляхи профілактики цього явища, ми звернулися до думок фахівців, які безпосередньо працюють із підлітками та стикаються з подібними випадками в професійній діяльності. Це, зокрема, лікарі-гінекологи й венерологи, психологи, соціальні педагоги, працівники ювенальної превенції та слідчі, а також батьки неповнолітніх. Їхні оцінки та спостереження дають змогу окреслити комплексну картину проблеми й визначити дієві напрями втручання.

Більшість респондентів (52%) вважає, що зацікавленість темою статевих взаємин виникає в підлітків вже у віці 10–12 років. Це свідчить про тенденцію до раннього формування сексуальної свідомості, що може бути зумовлено доступністю інформації в інтернеті, присутністю сексуалізова-

Таблиця 1

**Розподіл відповідей на запитання
«Як Ви думаєте, з якого віку тема
статевих взаємин стає для підлітків
дуже важливою?», % (n=25)**

Вік зацікавленості темою статевих взаємин	% до кількості опитаних
З 10–12 років	52,0
З 13–14 років	28,0
З 15 років і більше	16,0
Важко відповісти	4,0

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання «На Вашу думку, з якого віку найчастіше сучасні підлітки починають статеве життя?», % (n=25)

Фактичний вік вступу в статеві взаємини	% до кількості опитаних
З 12–13 років	4
З 14–15 років	48
З 16–17 років	40
Старше 18 років	4
Важко відповісти	4

ного контенту в медіа та браком системної статевої просвіти. Понад чверть опитаних (28%) визначають вік 13–14 років як період, коли тема статевих взаємин стає особливо значущою для підлітків. Це відповідає початку середнього підліткового віку, коли відбуваються суттєві гормональні, психологічні й соціальні зміни.

Лише 16% респондентів вважають, що тема стає актуальною з 15 років і пізніше, що є порівняно низьким показником. Така відповідь може свідчити про консервативні погляди частини опитаних або недостатнє усвідомлення сучасних реалій розвитку підлітків. Невелика частка опитаних (4%) не змогла визначитися з відповіддю.

Результати опитування демонструють, що 92% експертів вважають початок статевого життя таким, що відбувається в підлітковому віці до 17 років. Це підтверджує актуальність системного впровадження статевої освіти ще до 9 класу загальноосвітньої школи, коли більшість підлітків уже можуть перебувати в зоні ризику.

Як бачимо, 84% експертів мають практичний досвід спостереження випадків раннього статевого життя підлітків, що вказує на високу актуальність проблеми. Серед основних факторів впливу на раннє статеве життя серед підлітків експерти виділяють такі: закоханість у партнера, тренд серед однолітків, вплив засобів масової інформації та статевої зрілості організму. Це свідчить про необхідність комплексної сексуальної освіти, яка охоплює не лише біологічні аспекти, а й формування відповідальності, самоповаги й навичок критичного мислення.

Найпоширенішими наслідками ранніх статевих взаємин підлітків експерти насамперед виділяють

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання «Як часто Ви стикалися чи стикаєтеся з випадками раннього статевого життя підлітків?», % (n=25)

Динаміка випадків раннього статевого життя	% до кількості опитаних
Доволі часто	12
Час від часу	72
Таких випадків у моїй практиці не було	16
Важко відповісти	0

небажану вагітність та аборти (44%). Водночас значна частка фахівців (32%) звертає увагу на гальмування статевого розвитку, що свідчить про можливий негативний вплив передчасного сексуального досвіду на фізіологічне та психологічне становлення підлітка. І хоча менш поширеними були згадки про розриви стосунків, суїцидальні настрої, венеричні захворювання й фізіологічні проблеми, навіть поодинокі випадки таких наслідків є тривожним сигналом. Це підкреслює необхідність системної профілактичної роботи з молоддю, спрямованої не лише на формування базових знань про сексуальне здоров'я, а й на розвиток емоційної зрілості, самоповаги й навичок ухвалення відповідальних рішень.

44% експертів підтвердили, що їм відомі випадки статевого насильства над підлітками. Це є тривожним сигналом і свідчить про реальну наявність проблеми в підлітковому середовищі. Водночас 48% зазначили, що не стикалися з такими ситуаціями, що може свідчити як про об'єктивну відсутність таких випадків у певних професійних практиках, так і про низький рівень виявлення або розголошення таких ситуацій. Ще 8% вагалися з відповіддю, що також може вказувати на відсутність відкритого діалогу або недостатню обізнаність.

За результатами опитування, більшість експертів – 76% – вважає, що соціальні мережі й медіа значною мірою впливають на формування уявлень підлітків про статеві стосунки. Це підкреслює потужну роль інформаційного середовища в процесі сексуальної соціалізації молоді. Такий високий відсоток свідчить про те, що саме медіапростір, зокрема соціальні платформи, блоги, відеоконтент і розважальні шоу, часто стають для підлітків основним джерелом знань та уявлень про сексуальність, стосунки, гендерні ролі й поведінкові моделі.

Результати опитування щодо впливу соціально-економічного статусу сім'ї на раннє статеве життя підлітків демонструють, що більшість експертів (96%) вважає цей чинник важливим.

Результати опитування медичних працівників, психологів і педагогів на запитання «Хто частіше звертається до Вас за порадами, які стосуються статевих взаємин, – дівчата чи хлопці?» свідчать про чітко виражену тенденцію: у 87% випадків звертається переважно дівчата. Лише 8,7% фахівців указали, що до них звертаються й дівчата, і хлопці в рівних частках, а 4,3% зазначили, що з такими питаннями частіше звертаються хлопці.

Це підтверджує, що дівчата є більш відкритими до обговорення інтимних тем і схильні шукати допомоги чи поради у фахівців. Така гендерна нерівність у зверненнях може бути зумовлена як соціальними стереотипами, що змушують хлопців уникати «вразливих» тем, так і відсутністю довіри або безпечного простору для відвертого спілкування.

Більшість експертів визнає існування зв'язку між віком початку статевого життя підлітків і рівнем ранньої небажаної вагітності. Найбільше підтримки отримала думка, що підвищення вікового порогу сприяє зниженню ризику вагітності серед підлітків (40%), що свідчить про переважання профілактичного підходу серед фахівців.

Разом із тим суттєва частина респондентів (36%) зазначає зворотну тенденцію – зниження віку початку статевого життя й зростання кількості небажаних вагітностей, що ще раз підкреслює серйозність проблеми. Розбіжності в оцінках також указують на неоднорідність ситуації в різних регіонах або професійних практиках, однак загальний висновок очевидний: вікова своєчасність сексуального дебюту є важливим чинником збереження репродуктивного здоров'я підлітків, а отже, потребує належної уваги з боку системи освіти, медицини й соціальних служб.

Таким чином, соціально-правовий аналіз засвідчив, що проблема ранніх статевих взаємин у підлітковому середовищі залишається недостатньо врегульованою в законодавчому полі. Окрім випадків сексуального насильства, фіксуються й інші тривожні явища, зокрема використання раннього статевого життя як засобу примусу або впливу, що в умовах воєнного стану набуває особливої гостроти й потребує комплексного нормативно-правового реагування. Експерти вважають, що своєчасне, науково обґрунтоване статеве виховання є ключовим чинником формування здорової, відповідальної особистості. Вони наголошують, що створення тренінгових центрів і консультативних служб у закладах загальної середньої освіти сприятиме зниженню рівня дезінформації серед підлітків, профілактиці ризикованої поведінки та розвитку навичок безпечного й усвідомленого ставлення до власного тіла й стосунків. Інтеграція таких ініціатив в освітній простір є не лише актуальною, а й необхідною умовою для забезпечення фізичного, психічного та соціального добробуту молодого покоління.

На думку працівників ювенальної превенції та слідчих, учинення дій сексуального характеру щодо осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, має безпосередній вплив на їхню подальшу поведінку, зокрема на можливе вчинення ними кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності в майбутньому.

На питання про надання загальних рекомендацій для підлітків, батьків і суспільства щодо свідомого ставлення до питань статевого розвитку експерти одностайно підкреслюють важливість комплексного та свідомого підходу до питань статевого виховання, що має охоплювати як підлітків, так і дорослих. Ключовими аспектами є рання анатомо-фізіологічна просвіта, формування здорового ставлення до власної статевої, гігієни тіла

й безпечних статевих практик. Надзвичайно важливим є відкритий діалог між батьками та дітьми з урахуванням вікових і статевих особливостей підлітків. У разі труднощів із безпосереднім спілкуванням варто надавати підліткам перевірені джерела інформації в доступному й конфіденційному форматі. Крім того, просвітницька робота щодо методів контрацепції, зокрема бар'єрних, є необхідною для запобігання інфекціям і збереження репродуктивного здоров'я. Суспільству загалом варто формувати культуру прийняття, підтримки й відповідальності у сфері сексуального виховання.

Подальшими перспективними напрямками досліджень у сфері соціолого-правового забезпечення сексуальної освіти й виховання підлітків є пошук ефективних соціально-психологічних і правових технологій формування в дітей і підлітків культури статевих взаємин, упередження раннього статевого життя для запобігання деструктивним наслідкам для розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуржій О.О., Рибалка О.Я. Причини і наслідки раннього початку статевого життя. URL: <https://surl.i.cc/bvujmх> (дата звернення: 16.07.2025).
2. Жінки обдурюють чоловіків, купуючи позитивні тести на вагітність в інтернеті. URL: <https://surl.li/kfguqt> (дата звернення: 16.07.2025).
3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.07.2025).
4. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.07.2025).
5. Лобанова А.С., Смаглюк О.А. Раннє статеве життя підлітків як соціальна проблема: правові засади, причини і наслідки. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. № 54. С. 140–146. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/48_2024/24.pdf (дата звернення: 16.07.2025).
6. Мати продала цноту двох 12-річних доньок по 200 доларів. URL: <https://surl.li/njnmyb> (дата звернення: 16.07.2025).
7. Румунка виставила на продаж свою цноту за 2 млн доларів. URL: <https://surl.li/nytjpv> (дата звернення: 16.07.2025).
8. Сімейний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 16.07.2025).
9. Статистика офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення: 16.07.2025).
10. Українка виставила на аукціон цноту. Стартова ціна – 50 тисяч євро. URL: <https://suspilne.media/9971-ukrainka-vistavila-na-aukcion-cnotu-startova-cina---50-tisac-evro/> (дата звернення: 16.07.2025).